

A megtorlás első áldozata

DUDÁS JÓZSEF

Dudás József a kádári diktatúrában az ellenforradalmiság egyik fő szimbólumává vált. Az ellene lefolytatott per megkezdése előtt már megszületett a döntés a halálbüntetésről, a per koncepciója pedig azokra a rémtörténetekre épült, amelyek már a forradalom alatt is a városi legendárium részét képezték. A Dudás '56-os tevékenységéről szóló peranyagok olyan mértékben torzítják szerepét és személyiségét, hogy még az események körvonalait is nehéz kibogozni belőlük. Az ismerősök és barátok visszaemlékezéseiből ugyanakkor egy olyan, nem hétköznapi szenvedélyességgel és igazságérzettel megáldott ember képe rajzolódik ki, akire minden hevesége és extravaganciája ellenére tisztelettel gondoltak.

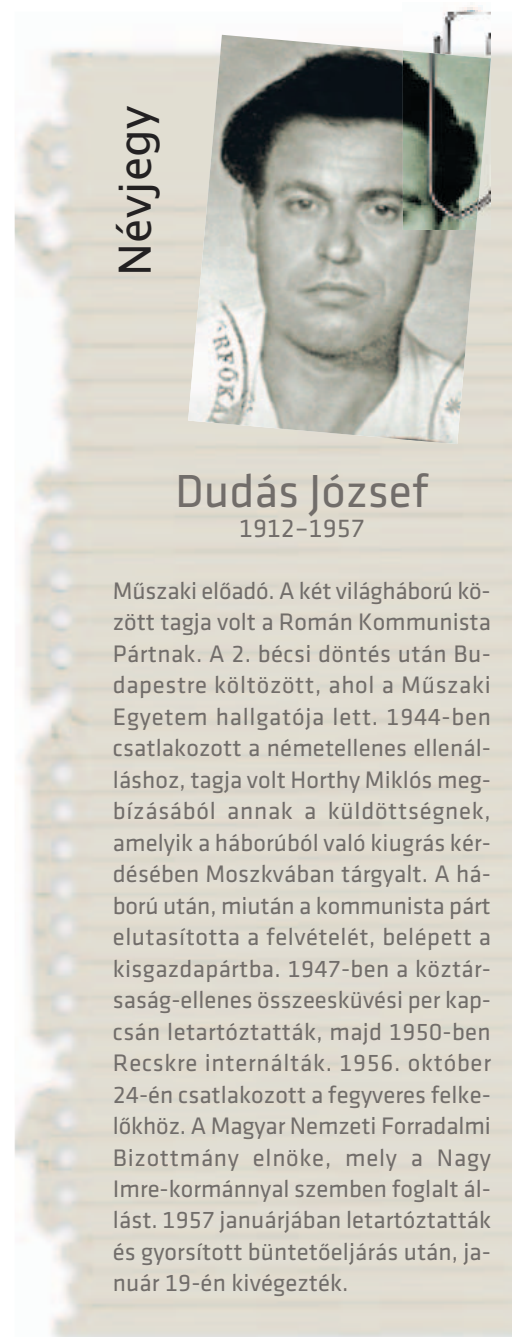
„Még félholtra verve is elegendő energia volt benne ahhoz, hogy elvezessen tíz forradalmat” – elevenítette fel Gábori György Dudással kapcsolatos recski emlékeit. A forradalomban játszott szerepe a mai napig vitákat kavart, de az talán vitán felül áll, hogy Dudás József a magyar forradalom egyik kulcsfigurája. Megítélésének pozitív vagy negatív olvasata éppen ezért a forradalom egészének megítélésére is kihatással van.

Dudás József 1912. szeptember 12-én született Marosvásárhelyen egy négygyermekes székely munkáscsaládban. Már középiskolásként kapcsolatba került a kommunista mozgalommal – az iskola mellett alkalmi munkásként dolgozott –, és 15 évesen tagja lett a román Kommunista Ifjúsági Szövetségnek. Az az ígéret vitte a mozgalomba, hogy „ha megalakítják a kommunista Ifjúságunk Szövetségét, akkor Erdélyt az oroszok vissza fogják adni Magyarországnak” – olvasható feleségének az 1956-os Intézet Oral History Archívumában található interjújában. Dudás József erről 1957-ben így vallott: „Osztályhelyzetem és a román sovinizmus, amely a

régi Románia sajátja volt [...], korán ébresztettek politikai öntudatra, amely a proletárforradalom felé vonzott.”

MOZGALMAS MOZGALMI MÚLT

A szervezetbe való belépésének évében, 1927-ben már ifjúsági küldöttként részt vett a szakszervezetek temesvári kongresszusán. Több sztrájk és tüntetés szervezésében vállalt főszerepet. A román politikai rendőrség 1931 elején – miközben éppen kommunista röpcédulákat vett át – letartóztatta. A rendőrségen a 19 éves fiút durván bántalmazták, aminek hatására elvállalta, hogy információkat

Névjegy

Dudás József
1912–1957

Műszaki előadó. A két világháború között tagja volt a Román Kommunista Pártnak. A 2. bécsi döntés után Budapestre költözött, ahol a Műszaki Egyetem hallgatója lett. 1944-ben csatlakozott a németellenes ellenálláshoz, tagja volt Horthy Miklós megbízásából annak a küldöttségnek, amelyik a háborúból való kiugrás kérdésében Moszkvában tárgyalt. A háború után, miután a kommunista párt elutasította a felvételét, belépett a kisgazdapártba. 1947-ben a köztársaság-ellenes összeesküvés per kapcsán letartóztatták, majd 1950-ben Recskre internálták. 1956. október 24-én csatlakozott a fegyveres felkelőkhöz. A Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány elnöke, mely a Nagy Imre-kormánytal szemben foglalt állást. 1957 januárjában letartóztatták és gyorsított büntetőeljárás után, január 19-én kivégezték.

szolgáltat az illegálisan működő kommunista ifjúsági sejtjének tevékenységéről. Dudás azonban, arra hivatkozva, hogy sejtjével a kapcsolatai megszakadtak, mivel mint börtönviselt emberben nem bíznak benne, nem szolgáltatott adatokat. Ugyanakkor a Kommunista Ifjúsági Szövetségtől kérte áthelyezését Brassóba, hogy megszabaduljon a marosvásárhelyi rendőrség befolyásától. 1931 közepétől Brassóban, Temesváron és Kolozsváron szervezte a Kommunista Ifjúsági Szövetség és a Román Kommunista Párt (RKP) helyi egységét. 1933 januárjától az RKP Erdélyi Tartományi Titkárságának agitációs és propagandatitkáráként már rangos pártember-

Dudas József
1932 körül

a második bécsi döntés után azonban elhagyta Erdélyt.

1940 szeptemberében erdélyi egyetemi diákokkal érkezett Budapestre. A Magyar Fogaskerékgárnál helyezkedett el mint technikus, és közben végezte a Műszaki Egyetemet. Saját elmondása szerint eleinte nem kereste a kapcsolatot sem az illegális kommunista párttal, sem pedig a kommunista frakciókkal. Dudas szavaival élve „*a háború továbbfejlődése*” volt az, ami arra ösztönözte, hogy 1944 elejétől már szisztematikus szervezkedésbe kezdjen és bekapcsolódjon az ellenállási mozgalomba. Első lépésként a munkahelyén, a fogaskerékgárban gyűjtötte össze a megbízható munkásokat és azokat az embereket, akik a szakszervezetben tevékenykedtek vagy baloldali beállítottságúak voltak. Az így szerveződő csoport bekapcsolódott a Magyar Hazafiak Szabadság Szövetsége (MHSZSZ) néven működő ellenállási szervezetbe. A szervezet taglétszáma néhány száz fő körül mozgott, de a politika legkülönbélebb irányai és társadalmi rétegei felé rendelkezett kapcsolatokkal az illegális kommunista mozgalomtól Bethlen István köréig bezárólag. A Magyar Frontban Dudas képviselte az MHSZSZ-t, a front tagjaként részt vett kormányzóhoz intézett, a kiugrást sürgető memorandum megfogalmazásában is.

Dudas legjelentősebb és talán legkockázatosabb tevékenysége a szovjet fegyverszünetről tárgyaló küldöttségben való részvétel volt. Ambrózy Gyulának, a kabinetiroda vezetőjének koordinálásával megszervezték a Faust Imréről, Atzél Edébről és Dudas Józsefből álló delegációt, amelynek feladata az volt, hogy felvegye a kapcsolatot az oroszokkal. Miután inkapuztai rejtek helyén Bethlen Istvántól megkapták a pontos instrukciókat, szeptember 16-án indultak útnak. Szerencsésen eljutottak Moszkvába, ahol magas rangú tábornokok fogadták őket. Tárgyaltak Zsukov marsall és Kuznyecov vezérezredessel, Faust Imre közlése szerint Molotovval is találkoztak. A szovjetek egyértelműen megfogalmazták: nyitottak a hivatalos tárgyalásokra, viszont nem kommunistákkal, hanem azzal a politikai elittel akarnak tárgyalni, amely az országot vezeti. Négy nappal azután, hogy Dudasék visszatértek Magyarországra, elindult a hivatalos háromtagú delegáció Faragho Gábor vezérezredes vezetésével. Dudas

nek számított. A pártmunka mellett lakatosként tartotta fenn magát, és gépészmérnök-hallgatóként végezte a Bukaresti Műszaki Egyetemet.

1933 decemberében Dudas fő szervezője volt a temesvári ipari üzemek általános sztrájkjának. A hatóságoknak csak erőszak alkalmazásával sikerült uralni a helyzetet, a munkabeszüntések egészen január közepéig elhúzódtak. Dudást 1934. február 16-án tartóztatták le. A hadbírószági tárgyaláson fővádltként kilenc évre ítélték, majd ezt másodfokon öt és fél évre enyhítették. A vele szemben alkalmazott erőszak elleni tiltakozásul kilenc napon át tartó éhségsztrájkot folytatott, a főtárgyaláson pedig nyolcórás beszédben fejtette ki politikai állásfoglalását, melyben hitet tett a kommunizmus és a Szovjet-

unió mellett, tiltakozott a társadalmi igazságtalanságok és a kisebbségek kiszákmányolása ellen.

Dudas a doftanai börtönben töltötte le a büntetését, ahol együtt raboskodott a román pártvezetés számos prominens személyiségevel, többek között Pauker Annával, a későbbi külügyminiszterrel, akivel bensőséges jó viszonyba került, és a '45 utáni Románia kommunista vezetőjével, Gheorghie Gheorghiu Dejzsel. A börtönben 1936-ban a pártvezetőség előtt beismerte korábbi kapcsolatát a rendőrséggel. Ennek következtében két évre felfüggesztették párttagságát, a kiszabott idő letelte után azonban minden feltétel nélkül visszavették. Miután a börtönből 1939-ben szabadult, visszaköltözött családjához Marosvásárhelyre,

József pedig csoportjával együtt bekapcsolódott a fegyveres ellenállásba.

FRAKCIÓS BÉLYEG

A háborút követően Dudás mint meggyőződéses kommunista a legális MKP-be kérte felvételét, e kérésére azonban többszörösen is elutasító válasz érkezett, utolsóként Rajk László belügyminisztertől, akit Dudás ellenállásbeli harcostársaként személyes jó barátjának tartott. Ez Dudást – ahogy az ÁVO-n tett későbbi vallomásaiban fogalmazott – lelkiileg megrázta. A pártba való felvételének elutasítása után a munkahelyén, a Magyar Fogaskerékgyárban a baloldali érzelmű, de a Magyar Kommunista Párttal elégedetlen munkások szervezésébe kezdett. Több kommunista frakcióval közösen röplapot szerkesztettek, amelyben 12 pont-

ban foglalták össze kritikájukat a párttal szemben, valamint tiltakoztak Demény Pál letartóztatása ellen.

Ugyancsak nem függetlenül a párt okozta csalódástól, elfogadta Tildy Zoltán felkérését, hogy vállalja el a kisgazdapárt fővárosi és nemzeti gyűlési képviselői listáján a jelöltséget. Dudás a fővárosi törvényhatósági választáson mandátumot is szerzett. 1946 novemberében Kovács Béla azzal bízta meg, hogy szervezzen a kisgazdapárt számára pártiskolákat és szemináriumokat, valamint munkás és paraszt fi-

Dudás József igazolványképe
1932 körül (jobbra)

Dudás József a Fogaskerékgyár
főmérnökeként a gyár dolgozóival és
az orosz csapatok megbízottjával,
Utin kapitánnyal 1945-ben (lent)

atalok bevonásával egy rendezőgárdát, amely alkalmas arra, hogy biztosítsa a párt rendezvényeit.

Ebbe a munkába azonban Dudás már nem tudott érdemben belekezdni, mert 1947. január 4-én több frakciós kommunista társával együtt köztársaság-ellenes összeesküvés vádjával őrizetbe vették. A koncepció szerint az összeesküvés mögött a revizionista és horthysta szervezeteket tömörítő, Magyar Testvéri Közösség nevű titkos szervezet állt, melynek célja a múlt rendszer visszaállítása volt. A frakciós kommunistákat azzal vádolni, hogy vissza kívánják állítani azt a Horthy-rendszert, amelyben üldözöttek voltak, és sokan közülük nem kevés évet töltöttek börtönben, a valóságtól igen elrugaszkodott gondolat volt.

A per koncepciójának kidolgozói végül nem is vállalták, hogy a nyilvánosság előtt zajló kirovatperекbe az összeesküvés egyik alcsoportjaként bevonják a frakciós kommunistákat. A több tucat letartóztatott frakciós számára ez azt jelentette, hogy nem kerültek a vádlottak padjára, hanem jogerős ítélet nélkül internálták őket. Ez a sors várt Dudás Józsefekre is, akit Buda-délre, Kistarcsára, majd Recskre internáltak. Kálváriáját tovább tetézte, hogy 1951-ben a román hatóságok kikérték, azzal az indoklással, hogy a harmincas években a román politikai rendőrség besúgója volt. 1954-ben a bukaresti államügyészség végül bizo-

nyíték hiányában ejtette ellene a vádat. Dudást hazaszállították, és 1954 májusában a magyar hatóságok szabadlábra helyezték.

Dudás a szabadulás után visszahúzó életet élt. Megházasodott és szerelőként dolgozott. 1956. október elején kapta kézhez az Igazságügyi Minisztérium választását rehabilitációs kérvényére: *„Tevékenysége nem bizonyosodott be, aminek alapján fogvatartása és internálása alaptalan volt.”*

A SZÉNA TÉRIEK ÉS A FORRADALMI BIZOTTMÁNY

Dudás József a forradalmi eseményekbe érdemben október 27-én kapcsolódott be. Október 23-án felvonult ugyan az egyetemisták tüntetésén, de a következő három nap hűvösvölgyi otthonából figyelte a történéseket. Saját bevallása szerint 27-én sem azért

indult el a városba, mert már nem bírt tovább tétlenül várakozni, hanem mert feleségével vásárolni mentek.

Budapest,
Széna tér, 1956

Szabó János (1897–1957) gépkocsivezető, az 1956-os forradalom idején a budapesti Széna téri ellenálló csoport parancsnoka

Dudás a Margit híd budai hídfőjénél került bele az események forgatagába. A forradalmárok feltartóztatták Veres Péter autóját, és fenyegető megjegyzéseket tettek az író-politikusra. Dudás ekkor egy autó tetejére állva megvédte Verest, és a Széna térre invitálta az

embereket, hogy ott tartsanak gyűlést. A téren, ahol már nagyobb tömeg összegyűlt, újabb szónoklatot intézett az emberekhez. Beszédében azt hangsúlyozta, hogy a forradalomnak a törvényesség talaján kell állnia, és ehhez meg kell teremteni a feltételeket. Javasolta, hívjanak össze nagygyűlést, hogy a törvényességet biztosító forradalmi szervezet megszervezzék, annak képviselőit megválasszák.

Beszédét óriási ovációval fogadták. Dudás vallomása szerint az emberek még ott a helyszínen elkezdtek kijelölni a képviselőket, és megegyeztek abban, hogy másnap 12 órakor a II. kerületi tanács épületében gyűlést tartanak. Az esemény után elvezették Szabó Jánoshoz, a Széna téri felkelők parancsnokához, akit Dudás személyesen kért meg, hogy vegyen részt a II. kerületi tanács számára meghirdetett gyűlésen, és közölte vele, hogy mint fegyveres vezetőnek biztosít neki egy képviselői helyet a majdani bizottságban.

Október 28-án délre a tanács nagyterme teljesen megtelt. Az előző nap megválasztottak – egyfajta elnökséget alkotva – ott ültek, szemben a hallga-

tósággal. Dudás az ülés vezérszónokaként vázolta az előző nap önmaga által összeállított 25 pontos programját és a felhívást, amely a közigazgatást is átfogó forradalmi csúciszerv létrehozásának szükségességét hangsúlyozta. Az ülésen megválasztották a képviselőket és a vezetőséget, a 29 fős Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmányt (MNFB), amelynek elnökévé Dudás Józsefet nevezték ki.

Az MNFB felvállalta egy országos szerv megalakítását azzal a céllal, hogy egyfajta forradalmi központként összefogja és képviselje a forradalomban szerveződő katonai és civil szervezeteket. Ennek jegyében november 1-jére Dudás országos kongresszust hirdetett. (Erre a rendezvényre azonban a forradalom rövidsége miatt már nem került sor.) Végül Dudás bejelentette, hogy a kormánnyal és Nagy Imrével közli a bizottmány megalakulását és a 25 pontos programot, ezért az ülésről közvetlenül a Parlamentbe megy, hogy ott tárgyaljon. A gyűlés végeztével Kovács András joghallgató már egy Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány feliratú autóval várta Dudást, hogy a

Parlamentbe szállítsa, és felajánlotta, fegyveres védelmet biztosít számára. A Parlamentben azonban nem fogadták őket, a Nagy Imrével való találkozás ekkor még nem sikerült.

A SZABAD NÉP-SZÉKHÁZ FEGYVERESEI

Dudás másnap, október 29-én újra megpróbálta felvenni a kapcsolatot Nagy Imrével. Személyes találkozóra ekkor sem került sor, de a parlamenti titkárság átvette a 25 pontot, és ígéretet tett arra, hogy továbbítja Dudás találkozóra vonatkozó kérését.

Dudás és kísérete, mely Szabó bácsi és Kovács András fegyvereseiből állt, ezután indult el a *Szabad Nép* székházához, hogy megpróbálják kinyomtatni a 25 pontos programot. A székházban teljes felfordulás uralkodott, a nyomdászokat senki nem fogta össze, a ház tele volt fegyveres emberekkel, akiket azonban semmilyen katonai vezető nem irányított. Dudás, aki az illegálisban és az ellenállásban már szerzett bizonyos tapasztalatokat, hamar

felmérte az épületben rejlő lehetőségeket. A székházban nyomda és a legnagyobb pártlap igényeihez igazított telefonközpont működött, nemzeti vonalakkal. A legalkalmasabb hely volt arra, hogy a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány központja legyen.

Dudás hozzávetőleg 50 felfegyverzett embere minden nehézség nélkül birtokba vette az épületet, majd meg egyezett a székház munkástanácsával, hogy a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány irányítása alá vonja az épületet és az ott tartózkodó fegyvereseket. Az új központ – elhelyezkedéséből és logisztikai szerepéből adódóan – kiemelte Dudásék csoportját a többi fegyveres csoport közül. Dudásék jelentőségének megnövekedését jól mutatja, hogy napközben Maléter Pál felvette Dudással a kapcsolatot, hogy a felkelőcsapatok központi parancsnokságának létrehozásáról tárgyaljanak.

A Szabad Nép-székház, ahol megkezdtek a bizottmány lapjának, a *Függetlenségnek* a szerkesztését

FÜGGETLENSÉG

1956. OKTÓBER 30.

A MAGYAR NEMZETI BIZOTTMÁNY LAPJA

SZERKESZTI: A FORRADALMI BIZOTTSÁG

NEM ISMER JÜK EL A JELENLEGI KORMÁNYT

1. A Magyar Nemzeti Bizottmány megalkotta a kivetés és átvétel vérszám szerinti szabályozásról szóló törvényt, amelynek értelmében az összes magyar nép él.

2. Kivétel nélkül minden magyar nép igent mondott az ENSZ taggá válására, amelynek keretében a nemzetközi jogok és kötelességek teljesítésére törekedni fogunk.

3. Felhívjuk a Bizottmány Tisztségviselőit, hogy ismerjék a Magyar Nemzeti Bizottmányt és a Bizottmányt alkotó tagjait, valamint a Bizottmányt alkotó tagjait, akik a Magyar Nemzeti Bizottmányt alkotják.

4. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

5. Magyarországon a Magyar Bizottmányt alkotó tagjait, akik a Magyar Nemzeti Bizottmányt alkotják, akik a Magyar Nemzeti Bizottmányt alkotják.

6. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

7. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

8. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

9. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

10. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

11. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

12. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

13. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

14. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

15. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

16. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

17. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

18. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

19. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

20. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

21. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

22. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

23. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

24. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

25. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

26. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

27. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

28. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

29. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

30. A magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk, hogy a magyar nép és a Magyar Bizottmány közötti kapcsolat megteremtésére törekedni fogunk.

A Magyar Nemzeti
Forradalmi Bizottmány
felhívása

Dudás József lapja, amely 1956. október 30-án *Függetlenség* néven jelent meg

Dudás Kovács Andrászt küldte el a Maléterrel való tárgyalásra.

A Szabad Nép-székházban eközben megkezdtek a bizottmány lapjának, a *Függetlenség*nek a szerkesztését. A székházban működött még Dudásék csoportjától függetlenül, de Dudás jóváhagyásával a *Népszabadság* és az *Igazság* című lap, valamint a Gimes Miklósék által szerkesztett *Magyar Szabadság*, továbbá a Szikra Lapnyomda.

Az épület elfoglalása és a *Függetlenség* megjelenése után Dudást sorban keresték fel az ellenállás időszakából régi ismerősei és börtöntársai. A kisgazda Kiss Sándor, valamint a recski rabtársak, Benkő Zoltán, Egri György és Zimányi Tibor is felajánlották segítségüket, az ugyancsak Recsket megjárt szociáldemokrata Gábori György Dudás személyes kérésére vállalta el,

hogy segít a *Függetlenség* szerkesztésében, és egyfajta politikai tanácsadóként végig kitartott Dudás mellett. E recski belső mag a Petőfi Körben, majd a Magyar Értelmiségi Forradalmi Tanácsban meghatározó tényező volt, ennek köszönhetően a velük való kapcsolat lehetőséget jelentett a forradalom mellett felsorakozó értelmiséggel, ezen belül Nagy Imre körével a kontaktus megteremtésére.

A FÜGGETLENSÉG

A Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány lapjaként Dudás József főszerkesztésében 1956. október 30-án jelent meg a *Függetlenség* első száma. Miután Dudás tudomást szerzett róla, hogy a Horthy-korszakban is működött egy hivatalos kiadvány ezzel a címmel, a lap

nevét október 31-től *Magyar Függetlenségre* változtatta. A *Magyar Függetlenség* napi három kiadásban került az utcákra 50–100 ezer példányban, és *Paraszti Függetlenség* címmel külön vidéki számot is szerkesztettek, amely azonban csak egy kiadást élt meg.

Az újságnak nem volt határozottan körülhatárolható ideológiája, Dudás úgy fogalmazott, hogy a lapot az „utca” követelése alapján állította össze. Ebből adódóan hangvétele radikálisabb, támadóbb élű volt, mint a forradalom alatt megjelenő legtöbb újságé. Ugyanakkor ez a diktatúra- és olykor szovjetellenes hangvétel sem a lap, sem Dudás József esetében nem jelentett a baloldallal való határozott szembefordulást vagy akár jobboldalíságot. „Földet vissza nem adunk, minden tőkés restauráció ellen ugyanolyan keménységgel harcolunk, mint ami-

FÜGGETLENSÉG

1. évfolyam, 3. szám.

A MAGYAR NEMZETI FORRADALMI BIZOTTMÁNY LAPJA

1956. október 31.

A forradalmi harc fegyveres szakasza győzelemmel fejeződött be

A forradalom alkotó képeinek megteremtése, az új ideiglenes nemzeti kormány megalkotása parancsok végrehajtása. Az állam- és jogfolytonosság fenntartása, a forradalom által teremtett törvényesség kifejezése, ezek egy olyan kormány lehet, amelyet az összes demokratikus pártok részvételével megválasztott nemzetgyűlési képviselőválasztás törvényes testülete hozhat létre. Addig is, amíg az átmeneti titkos szabályozásokra sor kerül, a jelenlegi koalíciós kormányt sürgősen át kell alakítani oly módon, hogy Nagy Imre, Kovács Béla és Kádár János mellett a régi demokratikus pártok egy-egy tagjai legyenek képviselvek. Ezek között csak azok lehetnek, akik pártjuk bizalmát nem jelentették el.

Annakról, hogy a pártok belső ügyeibe beavatkozni kívánóink, megbélyegzők szerint a szociáldemokraták részéről Kéthly Anna, a

Központi párt részéről Kovács Béla és Kálmán Sándor azok, akik az ország népe előtt tisztán állnak és különösen a paraszti tömegek bizalmát élvezik.

A felelős szabadságharcosok képviselői a kormány alkotó részei kell legyenek, mint bizalmasok a forradalom vívmányainak megteremtésére, ezeknek továbbfejlesztésére, de ez az egyetlen módja az alkotó munka megindításának is, amelyre ösztönözni vágyunk az egész dolgozó nép. Az ügyvezető társulatunk és azok, akik a forradalmat nem értették meg, sem kezdtek, sem fejezték be munkájukat. — Erdős Ferenc, Bogdár József és társuk — azonnal szét kell bontani a rendi helyreállítását, ha azonnal kommandókat és így nem állják útját a kibontakozásnak.

Az új nemzeti munkásság a munkát fel nem veszi, amíg az új ideiglenes kormány meg nem alakul.

Dudás József

Forradalmi szerveink kongresszusa elé

Egyetlen az úti cél! Igazságos és a függetlenségért való küzdelem. Csak a forradalom hozhatja meg az ország sorsát. Csak a forradalom hozhatja meg az ország sorsát. Csak a forradalom hozhatja meg az ország sorsát.

Felkötjük a magyar forradalmi szabadságharcosok szövetségét. Csak a forradalom hozhatja meg az ország sorsát. Csak a forradalom hozhatja meg az ország sorsát.

A fosztogatók ellen...

A forradalom nem törheti ki a fosztogatásokat. A forradalom nem törheti ki a fosztogatásokat. A forradalom nem törheti ki a fosztogatásokat.

A magyar munkásosztályért!

Köszönjük a hős munkásosztály minden hasznos tagját, akik életük áldozatával küzdtek ellen a világharossal, munkásságukat szociáldemokráciának.

Gyűlöltük De a közhatalmi tanácsot nem felejtjük el, viszont a munkásosztály nevével, hős múltjával, egy idegen kikiáltással, munkásságukra támaszkodva a magyar munkásosztályt a szociáldemokráciával szembe fordítottuk. Megvetett parancsokkal elűztük meg az összes dolgozót, akik szociálisták maradtak.

A hős munkásosztályt a forradalom nem felejtjük el, viszont a munkásosztályt a szociáldemokráciával szembe fordítottuk. Megvetett parancsokkal elűztük meg az összes dolgozót, akik szociálisták maradtak.

Köszönjük a hős munkásosztály minden hasznos tagját, akik életük áldozatával küzdtek ellen a világharossal, munkásságukat szociáldemokráciának.

Gyűlöltük De a közhatalmi tanácsot nem felejtjük el, viszont a munkásosztály nevével, hős múltjával, egy idegen kikiáltással, munkásságukra támaszkodva a magyar munkásosztályt a szociáldemokráciával szembe fordítottuk. Megvetett parancsokkal elűztük meg az összes dolgozót, akik szociálisták maradtak.

Nemzeti Forradalmi Bizottmány

Törvényes hírszökés! Az egész magyar nép követeléseinek kielégítése az új Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány felállításával.

A Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány felhívása

A szabadság rendjének megteremtésére

Dudás József lapja, amely 1956. október 31-től Magyar Függetlenség néven jelent meg

lyennel kivertük a hatalomból Rákosit és Gerőt” – írta újságjában.

Kádár János, Nagy Imre, Losonczy Géza és más kommunista vezetők, akikről úgy gondolta, hogy egy eszméhez való hűség jegyében következetes a politikájuk, elfogadható személyek voltak a számára. „Ami Dudásban nagyon érdekes – emlékezett vissza Jónás Pál –, hogy ő nagyon szerette Kádárt. Azt mondta, hogy Kádár, az teljesen rendben van. [...] Azok a kommunista politikusok, akik börtönben vagy kényszerű tétlenségben tanulták meg, mi a sztálinizmus, sokkal elfogadhatóbbak a szabadságharcosok számára, mint a párthoz nem tartozó társutasok, akiknek sem elveik, sem meggyőződésük nem volt, és csak a határtalan ambíciójuk és opportunizmusuk vezette őket.”

A Függetlenség első száma határozott felütéssel került az utcára. A 25

pontos programot és a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány felhívását azzal a vastagon szedett főcímmel nyomták ki, hogy *Nem ismerjük el a jelenlegi kormányt*. Itt nem csupán arról volt szó, hogy lapjának ezzel a hangvételével Dudás szembe helyezkedett a legitimitásában némiképpen bizonytalan kormánnyal, hanem hogy ezt egy körvonalazott programmal, százezres példányszámú lappal, katonai erővel és civil szervezeti háttérrel tette. Ez politikai és hatalmi alternatívát jelentett. Dudás a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány megalakításával nem a forradalom ideológiai irányát vagy politikai jelszavait határozta meg, hanem egy olyan szervezeti keret lehetőségét mutatta fel, amelynek célja egyrészt az, hogy egységbe tömörítse a forradalomban harcoló katonai csoportokat és a rendfenntartó erőket,

másrészt az, hogy ösztönözze a kommunista hatalmi struktúra alternatívájaként szerveződő országos és helyi közigazgatás és társadalmi csoportok létrejöttét, s azokat az önszerveződés megtartása mellett csúcsszerveként összefogja, egyúttal a követeléseknek hangot adjon.

A JÖVŐKÉP KORLÁTAI

Dudás önmagát és a bizottmányt – ahogy ennek a Nagy Imrével való találkozásán hangot is adott – nem a kormány riválisaként fogta fel. Ezt a társadalmi akaratot megjelenítő szervezetet a kormány mellé kívánta állítani, úgy is, mint kényszerítő erőt, amely nem teszi lehetővé „az utca hangjának” negligálását, de úgy is, mint legitimitást jelentő tényezőt. Az egyik ol-

Jónás Pál Dudásról

Jónás Pál (1922–1998), aki Kistarcsán, majd Recskén Dudás József rabtársa volt, 1956-ban a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága tagjaként szerepet vállalt a Nagy Imre–Dudás-találkozó előkészítésében, s maga is a találkozó résztvevője volt. A forradalom után az Amerikai Egyesült Államokba emigrált.

Nem lehet beleszorítani semmifajta keretbe. Jóskával minden-minden megtörténhetett volna, amit csak elképzelsz. Ő olyan hihetetlenül emocionális és szimpatikus, hogy nem lehet kiszámítani. [...] Teljesen világos világnézete nem volt. Mint annyi mindenki, ő is akart valamilyen szintézist csinálni egy ideális szocializmusból és demokráciából. Ez volt az alapja talán. [...] De Dudásnál, akármilyen volt az ideológiája, a személyes impulzusok mindig fontosabbak voltak.

(Hegedűs B. András interjúja az '56-os Intézet megbízásából, 1986)

dalon a legitimitás korlátai a hatalomba való beágyazottság hiányából, a másik oldalon a társadalmi kapcsolódás korlátozottságából eredtek. Dudás elgondolása szerint ezek a hiányok kölcsönösen ellensúlyozhatók. Amikor tehát azt hangoztatta, hogy a kormányt a jelenlegi formájában nem ismeri el, akkor nem annak menesztését, hanem a forradalmi erőkkkel való kiegészítését követelte.

Dudás törekvése a forradalom erőit összefogó „platform” megteremtésére azonban nem tudott kiteljesedni, nem tudott országos méretű szervezetté élni. Még ha komoly ösztönzést is adott országos szinten – amit igazolnak a nagy számban megszerveződő bizottságok és a Dudás programját felkaroló röplapok és újságok –, az MNFB csak a II. kerületben tudott megszerveződni. A szovjet katonai intervenció önmagában lehetetlenné tette, hogy egy országos méretű szervezet felállhasson, de a válságjelenségek már november 4. előtt felszínre

Tildy Zoltán, Nagy Imre és Maléter Pál az Országházban

törtek a bizottság körül. Ebben közrejátszottak a forradalmi csoportok elmentéi, a Dudás körül kialakuló legendák és számos egyéb ok is.

Dudás a börtönből és az évekig tartó elszigeteltségből lépett az események színpadára. Nem volt mögötte összeszokott és megbízható „kör” vagy olyan kapcsolatrendszer, amelyre az országos méretű szervezésben hagyatkozhatott volna. A visszaemlékezések érzékletesen elevenítik fel, ahogy Dudás a kimerültségtől szédelegve kavargó a forradalom különböző helyszínei között, koordinálja a bizottságot, a fegyvereseket, szerkeszti az újságot, vezető politikusokkal tárgyal. Mindeközben a kezdeményezései nem indulnak el az általa meghatározott irányba, és az ad hoc köré verődő emberek sokszor inkább a káosz fokozását, mint a helyzet rendezését segítik. „Nekem mindig az volt az érzésem, hogy ez egy káosz. Ebből nem lesz kibontakozás. Olyan, mint a pokol. Az ember tragédiája egy fejezete jutott eszembe, hogy csak sűrögnek-forognak az emberek” – emlékezett vissza a forradalmi napok hangulatára Dudás József felesége.

Mindennek ellenére a „tiszavirágéletű” lap összekötő szerepet töltött

be a kormány, a különböző forradalmi karhatalmi szervek és a népfelkelők között. Dudás politikájának jelentőséget tulajdonítottak, ami bizonyítja, hogy Nagy Imre fontosnak tartotta a találkozás létrejöttét.

TALÁLKOZÓ NAGY IMRÉVEL

Október 30-án reggel – egy nappal azután, hogy a *Függetlenség* deklarálta, nem ismeri el az új kormányt – Dudás József hivatalos meghívást kapott este hat órára a Parlamentbe, a miniszterelnökkel való találkozóra. A meghívás nemcsak Dudásnak, hanem a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságának is szólt. „Nagy Imre utasítására kapcsolatba léptem más bizottságokkal is, pl. az Írószövetséggel, a Diák bizottságokkal, s meghívtam őket a miniszterelnökségre tanácskozni” – idézte fel Dudás a történeteket vallomásában. Az értelmiségi szervezetekkel az előkészítő megbeszélés kora délelőtt a jogi egyetemen zajlott.

Jónás Pál visszaemlékezése szerint a különös légkörben zajló találkozó a forradalom két nagyon különböző vonulata ült le egymással. Dudás az utcán harcoló szabadságharcosok közül

Benkő Zoltán Dudásról

Benkő Zoltán (1923–2005) recski rabként került ismeretségbe Dudás Józseffel, és a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága tagjaként ő is az egyik szereplője volt a Nagy Imre–Dudás-találkozónak. 1956-ban elhagyta Magyarországot és Münchenben telepedett le.

Október 30-ra terveztük Nagy Imre és Dudás József találkozását, amit legutóbbi találkozásunkon Nagy Imre is helyeselt. [...] Dudás előző nap lapjában nem ismerte el az új kormányt. Dudás akkori álláspontja érthető volt, hiszen a legutóbbi Nagy Imre-kormányban csak négyen nem tartoztak a lejáratott Rákosi-rezsimhez. Türelmetlensége azonban veszélyeket rejtett magában, mert a hatása és lefolyása alatt álló tömegekre is átragadhatott. [...]

Mielőtt Nagy Imre előszobájába értünk, a folyosón szembefött velünk Tildy Zoltán, a Kiszgazdapárt egyik alapítója, volt államfő és miniszterelnök, jelenleg miniszterhelyettes. Váratlanul kínos jelenetnek lehetünk a tanúi. Tildy széttárt kar-

ral akarta üdvözölni Dudást, aki erről tudomást sem véve, köszönés nélkül haladt el mellette. Dudás megalkuvó, gyáva embernek tartotta Tildyt, aki szerinte a múltban lefeküdt a hatalomnak. [...]

Nagy Imre azzal kezdte a megbeszélést, hogy kijelentette: a forradalom győzött, az egy pártrendszert pedig felváltja a többpártrendszer. Alapvető elvi kijelentés volt, hogy a kormány

politikája a politikai pártok együttműködésére támaszkodik az 1945-ös koalíciós együttműködés mintájára. Véleményem szerint az ország stabilitásában nagy felelősség hárul azokra, akik kiharcolták a nemzet szabadságát. Ebben a vonatkozásban számít Dudás József közreműködésére, ámbár Dudás elutasító magatartása a jelenlegi kormánnyal szemben problematikus. A mostani nyugtalan idő-

szakban szerinte feltétlenül el kellene kerülni a tömegeket felizgató, zavart keltő hangot.

Válaszában Dudás fenntartotta álláspontját, miszerint a kormány jelenleg elfogadhatatlan. A szabadságharcosok részére sokkal inkább tűrhetőek azok az egykori volt kommunisták, akik megjárták a sztálinizmus börtöneit is, mint azok, akik opportunizmusból, karriervágyból hagyják magukat elvtelenül vezetni. [...] A nép bízik a miniszterelnökében, és a miniszterelnök is viszonyozza ezt a bizalmat. Ez esetben Dudás teljes feltétel nélküli támogatásáról biztosítja Nagy Imrét felfegyverzett híveivel együtt.

(Benkő Zoltán: *Történelmi keresztutak. Felsőmagyarországi Kiadó, Miskolc, 1993*)

érkezett, négy-öt fegyveres kíséretében. Elgyötört volt, a kialvatlanságtól a szeme időnként lecsukódott, az előző napok szónoklataitól alig volt hangja. Fő követelése, a kormányátalakítás melletti érvek is a szabadságharcosok nézőpontját követték: a forradalom győzelmét – amelynek Nagy Imre a miniszterelnökségét köszönheti – életüket is kockára téve a fegyveresek vívták ki, a kormány mégis reformkommunistákból és társutasokból áll, a felkelőket senki nem képviseli. A másik oldal a pragmatikus, politikai szükségszerűséggel érvelt, amikor Dudást hangvételének visszafogására kérték. Dudás bizalmatlanságát és a találkozóra kapcsolatos érzéseit jól tükrözi vallomása: „Az a benyomásom támadt, hogy ők Nagy Imre azon megbízatásával jöttek, hogy előzetesen kitapogassák a mi véleményünket...”

A Parlament elé nem sokkal 6 óra előtt érkezett a 10-12 fős küldöttség, Dudással és fegyvereseivel, valamint a Petőfi Kör és a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága tagjaival. Nagy Imre a tárgyalást azzal kezdte, hogy a forradalom győzött, így most annak tisztaságára és a rend fenntartására kell ügyelni. A *Magyar Függetlenség*-ben megjelent írás, amely szerint nem ismerik el a kormányt, a stabilizációt fenyegeti és a forradalom eredményeit veszélyezteti – vélte Nagy Imre. Dudás ekkor vázolta követeléseit a

szovjet csapatok kivonásáról, az ENSZ-segítség igénybevételéről, valamint kifejtette, hogy a felkelőknek nincs kifogásuk Nagy Imre, Kádár és sokak személye ellen, de a kormány összetétele nem tükrözi a politikai helyzet tényleges állását, a társutasoknak pedig menniük kell. Dudás ugyanakkor bírálta Nagy Imre politikáját, hogy kullog az események után, és nem veszi figyelembe a társadalom követeléseit.

Jónás Pál visszaemlékezésében kiemeli, hogy Dudás hatalmas erőfeszítéseket tett elcsigázottsága legyőzésére, és a fáradtságtól nehezen fejezte ki magát. Amikor a helyzet súlyáról és felelősségükről kezdett beszélni, „Dudást magukkal ragadták az érzelmei, és valószínűleg kimerültsége következtében könnyekre fakadt”. Felesége is sírni kezdett, az asztalnál ülők közül többen is a szemüket törölgették. A percekig tartó csend után Márkus István azzal állt elő, hogy tárcát kellene biztosítani Dudásnak a kormányban. Nagy Imre – mondván, hogy erről nem dönthet a Minisztertanács határozata nélkül – kitért a konkrét válasz elől, de abban megegyeztek, hogy a forradalmárok és a kormány között létrejött tárgyalásról rádióközleményt adnak ki. A közleményt 19.50-kor olvasták fel a Kossuth rádióban: „A fegyveres felkelő szabadságharcos erők nevében Dudás József, a Nemzeti Forra-

dalmi Bizottmány elnöke előterjesztése alapján a tárgyalások kedvező légkörben folynak, és a felkelők javaslatait Nagy Imre, a Minisztertanács elnöke a kormány elé terjeszti.”

A Nagy Imrével folytatott megbeszélés után Dudás és kísérei 10-12 rendőrtiszt társaságában a Nemzeti Rendőrség Forradalmi Tanácsának elnökével, Oszkó Gyula rendőr ezredessel tárgyaltak a Szabad Nép-székházban fogva tartott ÁVH-sok átadásáról, valamint a rend helyreállításának kérdéseiről. Dudás megegyezett Oszkóval, hogy a *Függetlenség*-ben leközöl egy cikket, amelyben felszólítja az ÁVH karhatalmistáit: biztonságuk érdekében jelenjenek meg a rendőrségen, ahol őrizetbe veszik őket; valamint felszólítja a felkelőket, hogy a letartóztatott államvédelmistákat a budapesti rendőrpáncsnokság épületébe kísérik, hogy ne a népharag, hanem a demokratikus törvényesség alapján ítélik meg őket.

Dudás Nagy Imre javaslatára a Parlamentben tartózkodó Maléter Pált is felkereste. A találkozó feszült légkörben zajlott, és mindkét ember részéről érezhető volt a másikkal szembeni fenntartás. Megegyeztek abban, hogy másnap a Kilián laktanyában Dudásék képviselője is részt vesz a fegyveres felkelők egységes parancsnokságának, a Forradalmi Karhatalmi Bizottságnak a létrehozásában.

KÉT ELFOGATÓPARANC

Önmagában az a tény, hogy Nagy Imre Dudást mint a szabadságharcosok képviselőjét fogadta, arról a rádióban és az újságokban közleményt adtak ki, amely a nemzetközi sajtó figyelmét is felkeltette, komoly politikai tőkét jelentett. Ugyanakkor Dudás számára – különösen a Nagy Imrével való találkozást követő időszakban – egyre komolyabb nehézséget jelentett, hogy nemcsak a forradalomban részt vevő fegyveres erők megszervezése körül merültek fel gondok, de saját fegyveres csoportjait sem tudta kézben tartani. A Kilián laktanyában október 31-én tartott gyűlésen, ahol Zimányi Tibor képviselte Dudást és a bizottmányt, nyilvánvalóvá váltak a karhatalmi testületek vezetői és a különböző fegyveres csoportok közötti mély ellentétek, valamint az is, hogy Dudás csak a Széna tériek között számíthat lojalításra. Az elkövetkező napok a fegyveresek közötti hatalmi harcokból és ellentétekből adódó konfliktusok jegyében zajlottak.

Kovács András csoportja (120 fegyveres, ebből 80 fő civil, 40 katona) egyre inkább függetlenítette magát mindenféle irányítás alól, és rendszeressé vált, hogy ÁVH-sokat és pártfunkcionáriusokat állítottak elő. Dudás többször határozottan tiltakozott, de nem tudott hatni a csoportra. Ezalatt a Nagy Imre-kormány délutáni harmadik ülésén arról döntött, hogy Dudás csoportját fel kell számolni, *„ezért Nagy Imre tárgyal Dudással és ha ez eredménytelen, felhatalmazza Maléter Pált, a honvédelmi miniszter első helyettesét, hogy Dudást letartóztassa és újabb tárgyalást valamelyik alvezérével folytassanak”*.

Dudást másnap le is tartóztatták, erre azonban – akkor még – nem ebből a döntésből kifolyólag került sor. November 2-án fegyveresek bevették a Külügyminisztérium épületét, mondván, ott ÁVH-s fegyveresek rejtőzködnek. ÁVH-sokat ugyan nem találtak, de komoly anyagi kár keletkezett. Király Béla utasítására az önhatalmúlag cselekvő csoport tagjait lefegyverezték. Többüknél Dudás által kiállított igazolványt találtak, amiből arra következtettek, hogy az akcióra Dudás adta a parancsot. Király ezért behívatta Dudást a Honvédelmi Minisztériumba, és letartóztatta. A fegyveresekkel való szembesítés során azonban Dudás tisztázta magát. Dudás ezt az alkalmat felhasználta arra, hogy Kovács András

tevékenységét Király előtt vázolja, és javasolta, hogy Kovácsot vegyék őrizetbe, amíg a székház biztosítását a Zrínyi Akadémiáról hozott tisztekkel meg nem oldják. Erre sor is került: Kovácsot még aznap este a Fő utcába rendelték, ahol le is tartóztatták. Másnap, november 3-án azonban nem tudni, miért, kiengedték.

November 3-ra volt meghirdetve a rendőrség Deák téri épületében a nemzetőrség gyűlése, ahová Dudás már katonai csoportja új parancsnokait akarta delegálni. Az ülésen azonban a szabad-

lábra helyezett Kovács András is megjelent, és nyílt konfrontációra került sor. Dudás a többi fegyveres csoport részéről is a támadások keresztüztüébe került, aminek következtében nemcsak a csoportját nem sikerült konszolidálnia, de a Forradalmi Karhatalmi Bizottságban is elszigetelődött.

Dudás utolsó lehetőségként a Zrínyi Akadémiához fordult, ahol Márton András ezredes, az akadémia és Budapest külső körzetének védelmi parancsnoka vállalta, hogy segítséget nyújt Kovács semlegesítésében. Azt

Dudás József
mint a Corvin
közi ellenzéki
forradalmi csoport
vezetője, 1956

kérte Dudástól, hogy amíg neki egy tárgyalás miatt a Honvédelmi Minisztériumba kell mennie, ismeresse kérését az akadémia katonatanácsával is. A Honvédelmi

Minisztériumban azonban Márton ezredes azt az utasítást kapta, hogy Maléter Pál parancsának értelmében Dudást őrizetbe kell venni. Az erre vonatkozó utasítást még a minisztériumból kiadta telefonon, de miután visszatért az akadémiára, Dudást szabadon engedte, tőle személyesen bocsánatot kért, és menedéket biztosított számára éjszakára.

A SZOVJET CSAPATOK BEVONULÁSA

Dudást és feleségét, akik az éjszakát az akadémián töltötték, november 4-én hajnalban egy katona azzal riasztotta, hogy megkezdődött a szovjet támadás. Az akadémia kocsján visszazállították őket a székházba, ahol Dudás rögtön összehívatta a parancsnokokat, hogy megbeszéljék az orosz támadás elleni védekezés teendőit. Később azonban – miután Kopácsi Sándorral és másokkal egyeztetett, s mérlegelték a szovjet hadsereg túlerejét – amellet döntött, hogy az ellenállás értelmetlen. A székház fegyvereseinek utasítást adott, hogy a barikádokat le kell bontani, és a szovjet katonákra nem szabad tüzelni. E döntés miatt azonban Kovács Andrással komoly összetűzésbe keveredett, amelynek eredményeképpen hosszabb huzavona után Kovács emberei Dudást feleségével együtt az épület egyik szobájába zárták.

A székház időközben a szovjet tankok egyik céltáblája lett. Amikor az épületet tovább már nem lehetett tartani, Kovács és csapata őrséget hátrahagyva távozott. A belövések következtében Dudás is megsebesült. Őt és feleségét egy honvéd hadnagy és fegyveresei menekítették ki a székházból, s kalandos úton a Rókus Kórházba szállították.

Dudást november 19-ig kórházban ápolták. Többen figyelmeztették, hogy a rendőrség keresi, és felajánlották segítségüket, ha külföldre akarna menekülni, de Dudás ezt elutasította. A kórházból felesége nővéréhez ment, innen próbálta tartani a kapcsolatot a forradalomban tevékenykedőkkel. Bodnár

István íróval folytatott telefonbeszélgetéséből ismerte meg például a Külügyminisztérium elleni november 2-i akció számos részletét.

Varsányi József – aki a forradalom alatt francia újságírókkal hozta össze Dudást – közvetítette Dudásnak Kádár János üzenetét, hogy november 21-re összehívta a Parlamentbe a munkástanácsok és a nemzeti bizottságok képviselőit, és külön kérése, hogy ezen a megbeszélésen Dudás is jelen legyen. Dudás elfogadta a meghívást. Mielőtt a Parlamentbe indult, elbúcsúzott feleségétől, és meghagyta, hogy amennyiben két órán belül nem térne vissza, értesítse az írószövetséget és az újságíró-szövetséget az eltűnéséről. Dudás Józsefet, amint a Parlament előcsarnokába lépett, szovjet elhárító tisztek letartóztatták és a Fő utcai katonai börtönbe szállították.

AZ ÍTÉLET

A november 1-jén Moszkvába távozó Münnich Ferenc, Bata István és Kádár János részt vett az SZKP KB ülésén, ahol beszámoltak a magyarországi helyzetről. Kádár értékelésében már ekkor megemlítette Dudást mint a fegyveres csoportok vezetőjét. A szovjet delegáció november 26-án „adott tanácsot” a magyar vezetésnek a felelősségre vonásra vonatkozó elvárásairól. Eszerint *„az államellenes felkelés miatt letartóztatottak közül minél előbb ki kell választani néhány embert, akiket – az ellenforradalom elrettenése és az országon belüli minél gyorsabb rendteremtés érdekében – el kell ítélni és agyon kell lőni”*. Kádár és Münnich az oroszokkal egyeztetve, közösen választották ki azt a néhány főt, akiket elsőként kívántak bíróság elé állítani. Dudás József neve az első pillanattól szerepelt a listán.

Mivel Nagy Imrével és híveivel kapcsolatban ekkor még nem született döntés, olyan bűnbak kellett, aki számottevő információval rendelkezett a frissen párt- és országvezetővé avaszt Kádár forradalom alatti politikai manővereiről, valamint, ami még enél is meghatározóbb, a Nagy Imre vezette kormányt is csak feltételekkel – a forradalmi vezetők bevonásával és ideiglenes jelleggel – ismerte el. Dudás József ennek a feltételnek tökéletesen megfelelt.

A Parlamentben történt letartóztatása napjától (november 21.) a szovje-

tek önállóan kezdték meg a kihallgatását. A fellelhető iratanyag alapján kilenc kihallgatási jegyzőkönyvet vettek fel. A kihallgatások kérdésein keresztül nyomon követhető, hogy kezdetben még nem volt világos a koncepció, ki ellen is szervezkedett valójában Dudás. A kihallgatások alatt felróták neki a Nagy Imre vezette kormánnyal szemben tett kritikai megállapításait, de azt is, hogy bizonyos dolgokban éppen támogatta a kormányt. A kihallgatók kérdései is mindig csak általánosítva jelentek meg, hogy a Rákosi-éra alatt törvénybe iktatott büntetőjogi kategóriát, a népi demokratikus államrend megdöntésének kísérletét könnyedén fenntarthatassák a forradalom elejétől a szabadságharc leveréséig. Az MSZMP vezetése csak 1956. december 2. és 5. között alkotta meg az ellenforradalom „fogalmáról” szóló állásfoglalását, amelyet a december 29-én elkészült vádirat már jól tükröz. A kihallgatások december 5-ig tartó, zavaros korszakából ismerhetjük meg leginkább Dudás József és rajta keresztül az MNFB politikájának főbb vonalait, szándékait.

Az igen gyorsan lefolytatott vizsgálat után, december 29-re elkészült Szénási Géza legfőbb ügyész aláírásával a hatoldalal vádirat, amelynek egy példányát másnap tanulmányozásra átadták a vádlottaknak. A nyomozati anyagban az összeollózott vádak mellett szinte szó szerint szerepel a december 5-i MSZMP-határozat. Az eljárás és a per nem statáriális volt, hanem a hatályos büntetőeljárás szabályai szerint zajlott. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma Ledényi Ferenc elnökletével 1957. január 14-én, ötnapos tárgyalás után ítélte halálra Dudás Józsefet és Szabó Jánost. A fellebbezésre lehetőség nem volt.

A Dudásnak a peranyagban található két beletörődő, de határozott kegyelmi kérvénye alighanem az utolsó írásos megnyilvánulása, amelyet feltehetőleg órákkal a halála előtt írhatott. A börtön falain belül terjedt el az a hír, hogy az '56-os megtorlás első koncepció perének áldozatain nem hajtották végre az ítéletet, hanem a kihirdetést követően, a végrehajtást megelőzően cellájukban agyonverték őket. Az '56-os kivégzettek sírhelyének pontos helye ismeretlen volt. A barátok és a család 1962-ben az Újköztemető északi részén, a sír feltételezett helyén nagy tölgyfa keresztet helyezett el, hogy legalább maguk között megemlékezhessenek róla. ♦